

บทที่ 3

วิธีการวิจัยและอุปกรณ์

ในการวิจัยเรื่องการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมตามหลัก
ภูมิสังคม กรณีศึกษาบ้านผาแมว ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อมั่นใน
เครื่องมือของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม หรือ PAR ที่จะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะสร้าง
เสริมให้เกิดพลังชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหรือเป็นการติดต่ออาวุธทางปัญญา และใช้
อาวุธทางปัญญาต่อสู้กับปัญหาของชุมชนที่มีอยู่ได้ และเป็นกระบวนการที่จะสะท้อนความเป็นจริงที่
มีความแตกต่าง หลากหลาย ซับซ้อนและมีพลวัตร ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่ต้องมีวิธี
วิทยาที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่นและความลงตัวอยู่ที่สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยมี
ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตั้งคำถามงานวิจัยจนจบกระบวนการหา
คำตอบทั้งหมด ในกระบวนการนี้ชาวบ้านจะเรียนรู้โดยไม่ต้องเขียนการวิจัย เพราะได้เข้ามามีส่วนร่วม
วิเคราะห์ปัญหาและได้รับรู้ข้อมูลแล้วว่าเกิดอะไรขึ้น โดยเป็นรูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และ
เป็นกลวิธีหนึ่งของระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่ให้โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัย
ด้วยกับงานวิจัยเชิงปฏิบัติการค้นหาคำตอบด้วยเหตุผลและเป็นความจริงที่พิสูจน์ได้โดยอาศัยการมี
ส่วนร่วมคิดร่วมทำ ระหว่างคนในชุมชนร่วมกับคนนอกชุมชน เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้นปัญหาอาจถูกแก้ไข
ไปพร้อมๆกัน หากมองในแง่วิทยาศาสตร์แล้ว เป็นงานวิจัยที่มีกระบวนการเรียนรู้จากเหตุและผลนั่นเอง

ทั้งนี้ เนื่องจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการศึกษาวิจัยเชิง
คุณภาพ และเป็นกลวิธีหนึ่งของระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่ให้ โอกาสชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน
การศึกษาวิจัยด้วยกับงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นเครื่องมือที่ค้นหาคำตอบด้วยเหตุผลและเป็นความ
จริงที่พิสูจน์ได้โดยอาศัยการมีส่วนร่วมคิดร่วมทำระหว่างคนในชุมชนร่วมกับคนนอกชุมชน ซึ่งอาจ
เรียกว่า งาน วิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือ งานวิจัยชาวบ้าน โดยงานวิจัยแบบนี้ผู้วิจัยได้มีความเข้าใจว่าไม่ใช่
แค่เป็นการทำประชาคมชาวบ้านและในอดีตการพัฒนาเกือบห้าทศวรรษที่ผ่านมา ชาวบ้านเป็น
เพียงผู้รับฟัง ผู้ถูกสั่งการ ผู้ถูกบังคับทางความคิดหรือเป็นผู้รับจากทางภาครัฐมาโดยตลอด แต่
สำหรับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มีโอกาสได้ร่วมถกเถียงและร่วมแลกเปลี่ยน
ความคิดหรือให้ข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมแก้ปัญหาในชุมชน ในบางครั้งต้องทบทวน
ถกเถียง พูดยาทั้งเรื่องเดิมบ่อยครั้งหรือในเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้น จนทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าการวิจัยมี
ความแตกต่างจากการพัฒนาของรัฐ กล่าวคือ การพัฒนาของรัฐบางส่วนราชการนั้นทำ
ประชาคมชาวบ้านวันเดียวหรือไม่ก็ครั้งก็นำโครงการมาลงในพื้นที่ได้เลย ดังเช่น โครงการประชา

นิยมทั้งหลาย เป็นต้น ชาวบ้านจึงเห็นผลการปฏิบัติได้อย่างรวดเร็ว ทันใจและได้ใจของชาวบ้าน ซึ่งตามหลักจิตวิทยาแล้วชาวบ้านก็เห็นพ้องด้วยตามโครงการดังกล่าวได้ง่าย แต่จะเห็นว่าหลายชุมชนอาจทำไม่สำเร็จ ทั้งยังส่งผลให้ชุมชนไม่มีการช่วยเหลือตนเอง จึงต้องกลายเป็นผู้ที่รอรับจากภาครัฐอยู่เรื่อยไป แต่ในการเรียนรู้ในงานวิจัยแล้วชาวบ้านต้องค่อยๆคิด ค่อยๆทำ ซ้ำไปบ้าง ทบทวนเรื่องเดิมบ่อยบ้าง ก็เพื่อให้ชาวบ้านได้ร่วมคิดกันมากขึ้นและเป็นการเรียนรู้อย่างมีเหตุผลและมีขั้นตอน การทำจากวงเล็กไปสู่วงใหญ่และสามารถอธิบายด้วยเหตุและผลได้ จึงเป็นการให้ความสำคัญเรื่อง “คน” โดยสร้างคนให้ฝึกใช้ทักษะ ความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ ให้เกิดประโยชน์ในชุมชนของตนเอง เนื่องจากชุมชนผู้ซึ่งเป็นผู้ที่รู้และประสบกับปัญหาที่มีอยู่มากมายมาโดยตลอด ดังนั้น ผู้ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาล่าช้านี้ได้ตรงจุดที่สุด คือ ชุมชน ซึ่งปัญหาบางอย่างไม่สามารถแก้ไขหรือเห็นผลการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ หรือในบางครั้งชุมชนอยากแก้ปัญหแต่ขาดโอกาสและกระบวนการที่หนุนเสริม กระตุ้น หรือ ผู้สนับสนุน รวมถึงการเกรงกลัวต่ออำนาจแห่งรัฐ แม้แต่ในงานวิจัยในครั้งนี้ต้องอาศัยเวลาและการร่วมเรียนรู้อย่างมีขั้นตอน กระบวนการหรือต้องอาศัยคนนอกชุมชนที่ต้องเข้ามาหนุนเสริมและอำนวยความสะดวก เพื่อเสริมความรอบรู้ในเชิงกว้างและเชิงลึกตามกระแสโลก/กระแสภายนอกหรือความรู้ทางด้านวิชาการเฉพาะด้านทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม เพื่อให้ชุมชนได้มีความรู้เท่าทันกับการพัฒนาจากภายนอก เปรียบ เปรียบเสมือนกับการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในหมู่บ้าน มีการเรียนรู้อย่างมีกระบวนการและขั้นตอน โดยอาศัยเทคนิคของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมคิดตาม ประเมินผลและที่สำคัญชาวบ้านระดับการมีส่วนร่วมในการทบทวนการดำเนินงานมาทุกขั้นตอนพร้อมกับการเรียนรู้ไปด้วยกัน ในรูปแบบของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่การสร้างความรู้ความเข้าใจในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กระบวนการ พัฒนาโจทย์วิจัย การกระตุ้นสร้างความเชื่อมั่น การสร้างทีมวิจัย การวางแผน การสืบค้นหาข้อมูล การคืนข้อมูลให้ชุมชนตรวจสอบจากการศึกษาอดีตและทบทวนปัจจุบัน การสรุปบันทึกและถอดบทเรียนและการใช้ประโยชน์ของข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนโดยสร้างภาพฝันในอนาคตของชุมชนได้ ต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. กิจกรรม การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนตามลักษณะภูมิสังคม

1.1 วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างความเข้าใจต่อชุมชนเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
- เพื่อสืบค้นหาข้อมูลด้านภูมิสังคมของชุมชน
- เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ค้นหา ลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

1.2 อุปกรณ์

1.2.1 แบบบันทึกข้อมูล	1.2.6 กระดานดำ
1.2.2 กล้องบันทึกภาพ	1.2.7 ดินสอ ปากกา สีเมจิก
1.2.3 เครื่องบันทึกเสียง	1.2.8 เครื่องขยายเสียง
1.2.4 สมุดบันทึกภาคสนาม	1.2.9 เครื่องคอมพิวเตอร์ชนิดพกพา พร้อมด้วย
โปรเจคเตอร์
1.2.5 กระดาษโรเนียว กระดาษปรู๊ฟ	

1.3 เครื่องมือ เทคนิค

1. ข้อมูลทุติยภูมิหรือข้อมูลมือสอง (Secondary data) โดยอาศัยข้อมูลจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องที่ได้จัดทำไว้ก่อนนี้ เช่น ข้อมูล จปฐ.และจกค 2ค. และอื่นๆ เป็นต้น
2. เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน โดยเพื่อให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริง การสังเคราะห์วินิจฉัยชุมชนได้อย่างถูกต้องตรงกับความเป็นจริง ผู้ศึกษาได้สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับชุมชนในระยะก่อนทำการวิจัยประมาณ 1 ปี (พ.ศ. 2549) ได้เรียนรู้วิถีชุมชนขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับและความไว้วางใจจากคนในชุมชน
3. เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ผู้วิจัยจะได้นำเทคนิคนี้มาใช้ตลอดระยะเวลาการวิจัย โดยผู้วิจัยเองอาจร่วมเป็นผู้ดำเนินการสนทนา เป็นผู้จุดประเด็น และเป็นผู้จดบันทึก โดยมีขั้นตอนดังนี้
 - 3.1 กำหนดวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดในการสนทนากลุ่มแต่ละครั้งให้ชัดเจน
 - 3.2 กำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูล
 - 3.3 วางแผนเรื่องกลุ่มข้อมูลที่ต้องการรวมทั้งระยะเวลา/ตารางเวลา
 - 3.4 ออกแบบแนวคำถามร่วมกับสถาบันเสนาพะหลุยา และชาวบ้าน
 - 3.5 ทดสอบแนวคำถามที่สร้างขึ้น
 - 3.6 ความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนาโดยผู้วิจัยเองจะเป็นผู้จดบันทึก หรือใช้เครื่องบันทึกเสียง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์
 - 3.7 คัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนา
 - 3.8 จัดการเพื่อเตรียมสถานที่ กำหนดวันเวลาในการสนทนากลุ่ม
 - 3.9 จัดกลุ่มสนทนา
 - 3.10 ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยถอดเทปออกมาเป็นบทสนทนาอย่างละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้องแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความหมายในรูปของ

การวิเคราะห์ สังเคราะห์ร่วมกัน ถ้าความเห็นไม่ตรงกันให้กลับไปฟังรายละเอียดจากเครื่องบันทึกเสียงใหม่ แล้วกลับมาอภิปรายสรุปอีกครั้ง

4. การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (Participant observation) ผู้วิจัยได้นำแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยเข้าไปร่วมแบบไม่สมบูรณ์ ซึ่งในการนี้ผู้วิจัยจะเข้าร่วมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมบ้างตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สังเกตกับผู้ถูกสังเกต ให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกัน อาจใช้การสังเกต การซักถาม หรือการจดบันทึกเพื่อรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด

5. เทคนิคการใช้แผนที่ความคิด (Mind map) เพื่อให้การวิจัยท้องถิ่นชั้นนี้มีข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น จึงได้นำเอาเทคนิคการทำแผนที่ความคิด หรือแผนที่ช่วยจำมาเป็นเทคนิคอีกอย่างหนึ่ง เพื่อมีความต้องการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นที่จะทำให้ชาวบ้านสนใจและจดจำได้ง่ายขึ้น สามารถเห็นภาพรวมร่วมกัน และเติมเต็มในส่วนที่ขาดตกบกพร่องซึ่งกันและกัน ในบางครั้งอาจใช้เทคนิคนี้ร่วมกับเทคนิคการสนทนากลุ่มด้วย โดยวิธีการนี้คาดว่าจะได้ความคิดที่หลากหลายและมองเห็นความคิดของผู้อื่นที่ถูกบันทึกไว้ ทำให้คนอื่นๆ เกิดแนวคิดใหม่ต่อไปได้อย่างรวดเร็ว บางครั้งเป็นศิลปะในการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งที่สื่อถึงในเรื่องของอารมณ์และการสร้างบรรยากาศในการค้นหาข้อมูล

6. เทคนิคการทำแผนที่ด้วยการใช้ฤดูกาล (Seasonality diagrams) เพื่อให้ชุมชนเข้าใจในวิถีชีวิตที่เป็นจริงของชาวบ้านที่ได้ใช้ประโยชน์จากป่า และรู้ความเคลื่อนไหวของชุมชนในแต่ละช่วงเวลาในรอบหนึ่งปี และพร้อมที่จะนำข้อมูลในรอบปีและในรอบหลายปีที่ผ่านมาแล้ว นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับปัจจุบัน เพื่อทำให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้และนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนต่อไป

7. เทคนิคการทำสื่อประชาสัมพันธ์ โดยปกติแล้ว หากเราได้ดูรูปภาพใดๆ ที่ถ่ายเป็นหมู่คณะ ส่วนใหญ่เรามักจะหารูปตัวเองก่อน หรือคนที่เรารู้จักก่อน ยิ่งเป็นภาพที่เป็นกิจกรรมสร้างประโยชน์และมีภาพตัวเองด้วย ยิ่งทำให้เป็นที่น่าภูมิใจ ประกอบกับการได้เห็นภาพของตัวเองอยู่บนจอทีวีทัศน์ ท่ามกลางชาวบ้านนับร้อย ยังมีความภาคภูมิใจเสมือนหนึ่งเป็นดาราในโทรทัศน์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเครื่องมือสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทำเป็น “ทีวีทัศน์ที่มีพลัง” โดยนำภาพกิจกรรมของชุมชนในปี พ.ศ. 2549 รวมกับกิจกรรมระหว่างการทำวิจัยที่ผ่านมาสร้างเป็นภาพตัดต่อที่มีเสียงเพลงประกอบ โดยใช้ชื่อเรื่องว่า “พลังผาเมว” สำหรับเนื้อหาของทีวีทัศน์นี้ ผู้วิจัยได้นำเหตุการณ์ที่ชาวบ้านพึงประสงค์ธรรมชาติที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และยังเป็นที่น่าสนใจของทุกคน มาผสมผสานกับเรื่องราวที่ชาวบ้านร่วมกันลุกขึ้นมาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ใกล้ตัว

พวกเขาอย่างมีเอกลักษณ์ ภายใต้แนวคิดตามหลักภูมิสังคมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยได้นำเสนอเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2551 ซึ่งได้รับความสนใจจากชาวบ้านได้เป็นอย่างดี

1.4 วิธีการและขั้นตอน

1.4.1 ผู้วิจัยเข้าหาแกนนำในชุมชนเพื่อสร้างความคุ้นเคยและกระชับความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน สร้างความเข้าใจ กระตุ้น และสังเกตการณ์ต่อชุมชนเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการสืบค้นหาข้อมูลภูมิสังคมของชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ตำนาน การปกครองในชุมชน อื่นๆ โดยค้นหาจากข้อมูลทุติยภูมิหรือข้อมูลมือสอง และการจัดเวทีสนทนากลุ่ม

1.4.2 ค้นหาลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ด้วยการจัดเวทีสนทนากลุ่มในการดำเนินการตามกิจกรรมนี้ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ กระบวนการ และขั้นตอนที่ตั้งไว้ จึงได้มีการจัดเวทีสนทนากลุ่มๆ ละ 8-13 คน ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือวัดผาเมว หรือศาลาริมอ่างเก็บน้ำห้วยเคียน จำนวน 12 ครั้ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ครั้งที่ 1	เมื่อวันที่ 10	กันยายน	2550
ครั้งที่ 2	เมื่อวันที่ 30	กันยายน	2550
ครั้งที่ 3	เมื่อวันที่ 20	ตุลาคม	2550
ครั้งที่ 4	เมื่อวันที่ 29	ตุลาคม	2550
ครั้งที่ 5	เมื่อวันที่ 23	พฤศจิกายน	2550
ครั้งที่ 6	เมื่อวันที่ 28	พฤศจิกายน	2550
ครั้งที่ 7	เมื่อวันที่ 7	ธันวาคม	2550
ครั้งที่ 8	เมื่อวันที่ 13	มกราคม	2551
ครั้งที่ 9	เมื่อวันที่ 4	กุมภาพันธ์	2551
ครั้งที่ 10	เมื่อวันที่ 24	กุมภาพันธ์	2551
ครั้งที่ 11	เมื่อวันที่ 8	มีนาคม	2551
ครั้งที่ 12	เมื่อวันที่ 28	มีนาคม	2551

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัย ถอดบทเรียนและสรุปจากเวทีสนทนากลุ่มแต่ละครั้ง แล้วรวบรวมข้อมูลนำไปเสนอคืนชุมชนเพื่อร่วมวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้อง โดยได้จัดเวทีประชุมสนทนา

จำนวน 2 ครั้ง ณ วัดผาแก้ว คือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2551 และครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2551 ซึ่งสามารถแยกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนี้

1. นำข้อมูลในด้านการเรียนรู้ในกระบวนการวิจัยท้องถิ่นและด้านภูมิสังคม ของชุมชนมาวิเคราะห์ อธิบาย เรียบเรียง และสรุปข้อมูลเชิงพรรณนา

2. นำข้อมูลในด้านของลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่ได้มาสรุป โดยถอดบทเรียนในการทำเวทีแต่ละครั้ง ซึ่งใช้เทคนิคการทำแผนที่ด้วยการใช้ฤดูกาลและเทคนิคการใช้แผนที่ความคิดพร้อมนำข้อมูลเชิงปริมาณมาเรียบเรียง สรุปแสดงเป็นค่าสถิติอย่างง่ายโดยทำเป็นค่าร้อยละ (percentage) หากเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ นำข้อมูล ไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบาย เรียบเรียง และสรุปข้อมูลเชิงพรรณนา

2. กิจกรรมการจัดเวทีเพื่อหารูปแบบการจัดการป่าชุมชนตามหลักภูมิสังคม

2.1 วัตถุประสงค์

เพื่อค้นหา ทบทวน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยนำข้อมูลลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าไปสู่หาแนวทางและรูปแบบการจัดการป่าชุมชนตามหลักภูมิสังคม

2.2 อุปกรณ์

2.2.1 แบบบันทึกข้อมูล

2.2.6 กระดานดำ

2.2.2 กล้องบันทึกภาพ

2.2.7 ดินสอ ปากกา สีเมจิก

2.2.3 เครื่องบันทึกเสียง

2.2.8 เครื่องขยายเสียง

2.2.4 สมุดบันทึกภาคสนาม

2.2.9 เครื่องคอมพิวเตอร์ชนิดพกพา พร้อมด้วย

2.2.5 กระดาษโรเนียว กระดาษปรู๊ฟ

โปรเจคเตอร์

2.3 เครื่องมือ เทคนิค

2.3.1 เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

2.3.2 เทคนิคการสนทนากลุ่ม

2.3.3 การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

2.3.4 เทคนิคการใช้แผนที่ความคิด

2.3.5 เทคนิคการทำสื่อประชาสัมพันธ์

2.4 วิธีการและขั้นตอน

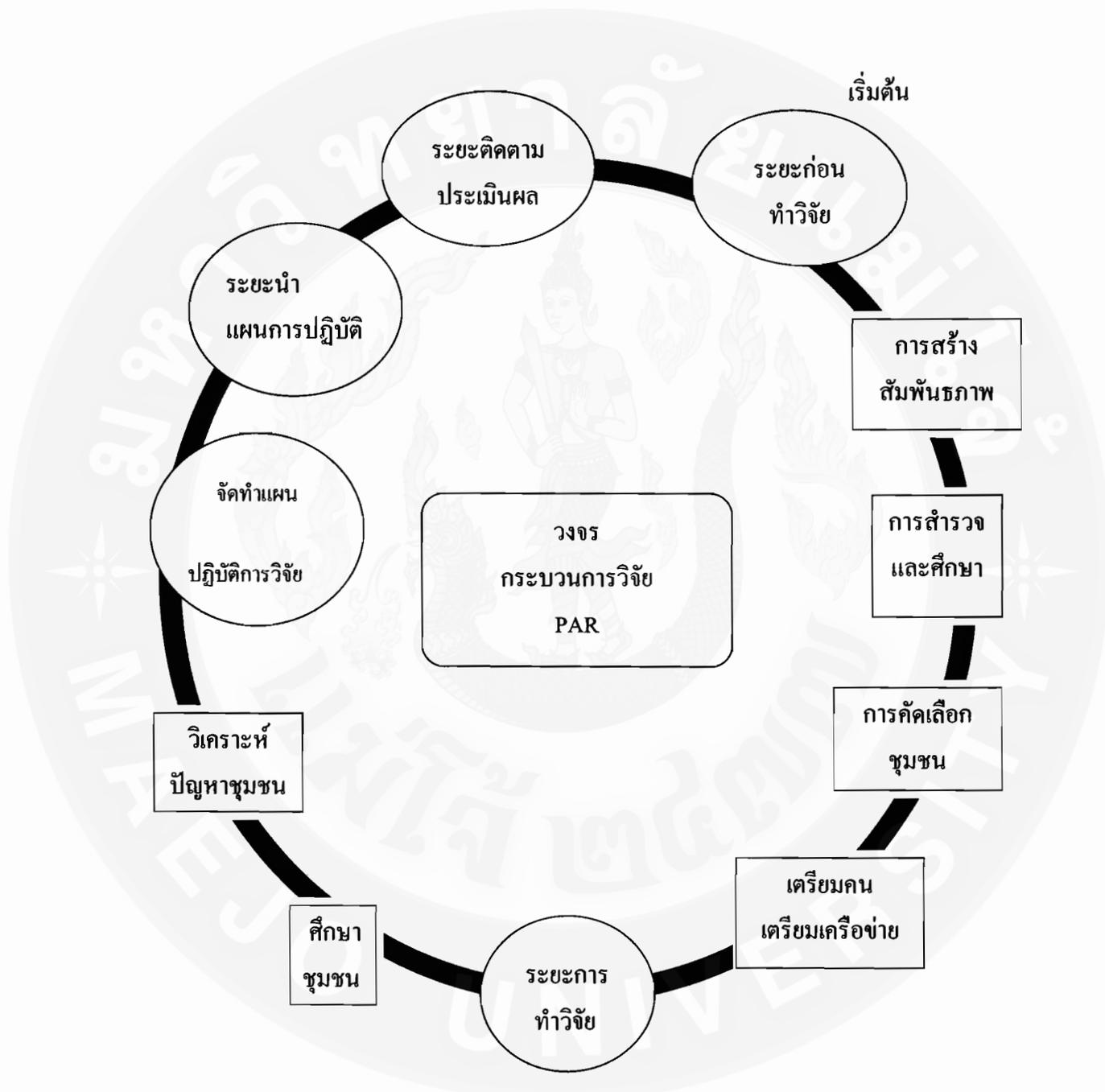
การจัดเวทีสนทนากลุ่มๆ ละ 8 - 13 คน ณ วัดผาเมว ได้จัดเวทีประชุมสนทนา จำนวน 3 ครั้ง ณ วัดผาเมว คือ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2551 ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2551 และครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2550 ซึ่งได้นำข้อมูลลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าที่ได้สร้างเป็นพลังในกระดู้นชุมชนในรูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์และนำเสนอให้ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัย ถอดบทเรียนและสรุปจากเวทีสนทนากลุ่ม แล้วรวบรวมข้อมูล นำไปเสนอคืนชุมชนเพื่อร่วมวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้อง โดยจัดเวทีสนทนาจำนวน 2 ครั้ง เมื่อ วันที่ 6 ตุลาคม 2551 และวันที่ 8 ตุลาคม 2551 โดยนำข้อมูลในด้านของลักษณะการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่ได้มาใช้เป็นข้อมูล แล้วนำร่วมวิเคราะห์และร่วมหาแนวทาง รูปแบบการจัดการป่า ที่เป็นแนวทางการจัดการป่าตามที่ชุมชนต้องการ สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพนำไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบาย เรียบเรียง และสรุปข้อมูลเชิงพรรณนา โดยได้ร่วมปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์กิจกรรม/โครงการนำร่อง “ฮิตฮอยตวยหลัง พลังชุมชนคนผาเมว ร่วมสร้างแนววิถีป่าด้วยพึ่งพาและผูกพัน” ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2552 เป็นโครงการที่มีลักษณะเน้นการทบทวนการเรียนรู้และปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการสร้างฝายต้นน้ำลำธารต่อผู้นำและเยาวชนของหมู่บ้าน ตลอดจนติดตามและประเมินผลตามแผนงาน สรุปงานวิจัย ปิดโครงการวิจัยในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2552 พร้อมทั้งชักชวนให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการวิจัยเองให้มีความต่อเนื่องในรูปแบบงานวิจัยท้องถิ่นและเป็นนักวิจัยชุมชนสามารถขับเคลื่อนชุมชนด้วยตนเอง ต่อไป โดยสรุปวงจรกระบวนการวิจัย (PAR) และแสดงเทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย ดังภาพ 3 และภาคผนวก ก

อนึ่ง ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนแผนปฏิบัติงานไปตามความเหมาะสม ซึ่งแล้วแต่สถานการณ์จะพาไป สำหรับในด้านสถานที่ปรับเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์ เช่น อาจเป็นที่วัดหรือที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือที่ศาลาอ่างเก็บน้ำห้วยเคียนในป่าชุมชน เป็นต้น โดยในด้านของเวลาได้ขยายระยะเวลาจาก 9 เดือนเป็น 13 เดือน และเลื่อนออกไปอีกเป็น 18 เดือน โดยสุดท้ายใช้เวลาทั้งสิ้น 19 เดือน ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาของผู้วิจัย และกิจกรรม งานบุญ ประเพณีที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น แต่สำหรับกิจกรรมที่เกิดขึ้น ก็ปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสม

ขึ้นอยู่กับสถานการณ์อย่างเช่น โครงการนำร่องก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของชาวบ้านและต้องสอดคล้องกับฤดูกาลที่มีกิจกรรมของด้านการเกษตร

ภาพ 3 วงจรกระบวนการวิจัย (PAR)